Designing a Quality Assurance Model based on the Approach of Fourth Generation Uuniversities: A Case study in Kurdistan University of Medical Sciences.

Soran Darvand[1], Hasan Ghalavandi[2], Mohammad Hasani[3]

1. Ph.D Student In Higher Educational Management, Department of Educational Sciences, Faculty of Literature and Human Sciences, Urmia University, Urmia, Iran. ORCID ID:0000-0003-0867-3325
2.Professor of Educational Management, Department of Educational Sciences, Faculty of Literature and Human Sciences, Urmia University, Urmia Iran, (Corresponding Author), Tel:087-34540255, Email:Galavandi@gmail.com. ORCID ID:0000-0001-9204-8906
3. Professor of Educational Management, Department of Educational Sciences, Faculty of Literature and Human Sciences, Urmia University, Urmia, Iran. ORCID ID :0000-0002-6421-429X

ABSTRACT

Background and Aim: The goal of this study was to design a quality assurance model based on the approach of fourth generation universities in Kurdistan University of Medical Sciences.

Materials and Methods: We used a qualitative approach and grounded theory method. The statistical population was 12 experienced professors of Kurdistan University of Medical Sciences who were interviewed. A semi-structured interview was used to collect data, and the data obtained from the interviews were analyzed using a qualitative software (MAXQDA2020) in the form of open, central and selective codes. As a result of the qualitative data analysis, 377 open codes, 64 central codes and 15 selective codes were formed as the main dimensions and components of the quality assurance model based on the approach of the fourth generation universities.

Results: The findings showed the "creative and problem-solving knowledge production" component as a phenomenon-oriented component, the "responsibility and interaction, transformational and dynamism, professional and facilitating structure" component as causal factors, the "growth-oriented culture, intelligent and adaptable structure, innovation and flexibility" component in the way of governance and improvement of human resources" as background conditions and the components of "academic independence, lack of clear and transparent structure" as intervening conditions, as well as the category of professional and up-to-date knowledge, creative and directional educational and curriculum, development of professional skills and competencies, progress of quality-based management were identified as interaction strategies and quality assurance actions with the approach of fourth generation universities.

Conclusion: The main consequences of the interaction of all the mentioned components were "sustainable infrastructure development, cultural development, economic development, and development of the improvement of the quality of life", which in the fields of education, sustainable development of society and university, had fundamental roles in the progress and growth and quality of universities with the fourth generation approach.

Keywords: Quality assurance, Fourth generation university, Qualitative research, Foundation data approach

Received: March 6, 2023 **Accepted:** Sep 5, 2023

How to cite the article: Soran Darvand, Hasan ghalavandi, Mohammad hasani. Designing a Quality Assurance Model based on the Approach of Fourth Generation Uuniversities: A Case study in Kurdistan University of Medical Sciences. SJKU 2024;29(3):139-149.

Copyright © 2018 the Author (s). Published by Kurdistan University of Medical Sciences. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non Commercial License 4.0 (CCBYNC), where it is permissible to download, share, remix, transform, and buildup the work provided it is properly cited. The work cannot be used commercially without permission from the journal

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

طراحی الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه‌های نسل چهارم(مطالعه موردی: دانشگاه علوم پزشکی کردستان)

سوران داروند[۱]، حسن قلاوندی[۲]، محمد حسنی[۳]

۱. دانشجوی دوره دکترای مدیریت آموزش عالی، گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.کد ارکید:۳۳۲۵-۰۸۶۷-۰۰۰۳-۰۰۰۰

۲. استاد تمام رشته مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.(نویسنده مسئول) ، تلفن ثابت:۳۴۵۴۰۲۵۵ -۰۸۷، پست الکترونیک:Galavandi@gmail.com. کد ارکید:۸۹۰۶-۹۲۰۴-۰۰۰۱-۰۰۰۰

۳. استاد تمام رشته مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران .کد ارکید: X-۰۰۰۲-۶۴۲۱-۴۲۹ ۰۰۰۰.

چکیده

زمینه و هدف: هدف طراحی الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه‌های نسل چهارم(مطالعه موردی دانشگاه علوم پزشکی کردستان) بود.

مواد و روش‌ها: از رویکرد کیفی و روش گراند تئوری استفاده شد. جامعه آماری پژوهش ۱۲ نفر از اساتید مجرب دانشگاه علوم پزشکی کردستان بودند که مورد مصاحبه قرار گرفتند. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد، داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها به کمک نرم‌افزار کیفی (MAXQDA۲۰۲۰) و در قالب کدهای باز، محوری و گزینشی تحلیل شد. در نتیجه‌ی تحلیل کیفی داده‌ها، ۳۷۷ کد باز، ۶۴ کد محوری و ۱۵ کد گزینشی به عنوان ابعاد و مؤلفه‌های اصلی الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه‌های نسل چهارم شکل گرفت.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که مؤلفه «تولید دانش خلاق و مسئله گشا» به عنوان پدیده محوری، مؤلفه «مسئولیت‌گرایی و تعامل، تحول‌آفرینی و پویایی، ساختار حرفه‌ای و تسهیل گرا به عنوان عوامل علی، مؤلفه «فرهنگ رشدگرا، ساختار هوشمند و سازگار شونده، نوآوری و انعطاف در شیوه حکمرانی و بهسازی منابع انسانی» به عنوان شرایط زمینه‌ای و مؤلفه‌های «استقلال آکادمیسمی، عدم ساختار روشن و شفاف» به عنوان شرایط مداخله‌گر همچنین مقوله دانش حرفه‌ای و به‌روز، برنامه آموزشی و درسی خلاق و جهت دهنده، توسعه مهارت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای، پیشرفت مدیریت مبتنی بر کیفیت به عنوان راهبردهای تعاملات و کنش تضمین کیفیت با رویکرد دانشگاه‌های نسل چهارم شناسایی شدند.

نتیجه‌گیری: پیامد اصلی برهم کنش تمامی مؤلفه‌های اشاره شده «توسعه زیرساخت‌های پایداری، توسعه فرهنگی، توسعه اقتصادی و توسعه ارتقای کیفیت زندگی» است که در حوزه‌های آموزشی، توسعه پایدار جامعه و دانشگاه نقش اساسی در پیشرفت و بالندگی و کیفیت دانشگاه‌ها با رویکرد نسل چهارم دارد.

کلمات کلیدی: تضمین کیفیت، دانشگاه نسل چهارم، پژوهش کیفی، رویکرد داده بنیاد

وصول مقاله: ۱۴۰۱/۱۲/۱۵ اصلاحیه نهایی:۱۴۰۲/۶/۱۲ پذیرش:۱۴۰۲/۶/۱۴

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

مقدمه

مراکز آموزش عالی به عنوان یکی از ارکان مهم جامعه در تربیت نیروی انسانی متخصص به شمار می روند و نقش مهم این مراکز در توسعه‌ی اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جامعه بر کسی پوشیده نیست. مراکز آموزش عالی نیز مانند بسیاری شرکت‌های تولیدی دارای محصولات و خدماتی هستند که تداوم موفقیت آن‌ها، به میزان کیفیت این خدمات و محصولات وابسته است. فارغ‌التحصیلان، مقالات علمی، تألیف و ترجمه‌ی کتاب‌ها، پروژه‌های صنعتی و فکر و اندیشه برخی از این محصولات هستند که جامعه با در نظر گرفتن سطح کیفی این محصولات به قضاوت در مورد مراکز آموزش عالی می‌پردازد. آموزش عالی یکی از زیرساخت‌های اساسی توسعه ی هر کشوری به شمار می‌رود. به همین لحاظ توجه به آموزش عالی یکی از دغدغه‌های مهم تصمیم گیران و برنامه ریزان کشورها بوده است(۱). در سه دهه‌ی گذشته، تضمین کیفیت از جمله دغدغه‌های اصلی در آموزش عالی جهان شده است و ساز و کاری مهم برای توسعه و ترقی آموزش عالی به حساب می‌آید. علت اصلی این امر پیدایش عوامل زمینه‌ای جدیدی است که هم از جهانی‌شدن و هم تغییرات درونی نظام‌های آموزش عالی نشات می‌گیرد؛بنابراین کیفیت آموزش عالی و متعاقب آن چگونگی تضمین آن مورد توجه و علاقه است و اهمیت قابل ملاحظه ای در دستور کار سیاست‌گذاری‌های متصدیان آموزش عالی پیدا کرده است (۲). تضمین کیفیت یک اصطلاح فراگیر و اشاره کننده به ارزیابی مستمر کیفیت نظام، مؤسسات یا برنامه‌های آموزش عالی است و به عنوان یک ساز و کار منظم، بر پاسخگویی و بهبود بر اساس ارائه اطلاعات و قضاوت از طریق یک فرایند منسجم و توافق شده و معیارهای مناسب تمرکز می‌نماید و اغلب به عنوان بخشی از مدیریت کیفیت آموزش عالی در نظر گرفته می شود(۳). به طور خاص تضمین کیفیت در آموزش عالی را می‌توان شامل کلیه‌ی خط‌مشی‌ها، سیاست‌گذاری‌ها، فرایندها و فعالیت‌های برنامه‌ریزی‌شده که از طریق آن‌ها کیفیت آموزش عالی حفظ، ارتقا و توسعه می‌یابد، دانست (۴). تغییر و تحول در شرایط و نیازهای جامعه موجب تغییر و تحول در رسالت دانشگاه‌ها شد، به طوری که در زمان‌های مختلف رسالت‌های مختلفی را برای خود تعریف کرده است و از این رو شاهد نسل‌های مختلفی از دانشگاه‌ها در طول زمان بوده‌ایم، به طوری که دانشگاه ها را می‌توان بر اساس رویکردها و رسالت‌های اجرایی خود در طول زمان با یکی از چهار ویژگی نسل اول (آموزش محور)، نسل دوم (پژوهش محور)، نسل سوم (نوآور، فناور و کار آفرین) و نسل چهارم توصیف کرد(۱). در همین راستا باید گفت در نسل اول دانشگاه‌ها، تربیت نیروی انسانی و آموزش افراد و در نسل دوم کارکرد آموزشی، تحقیقاتی و پژوهش‌ها مطرح بودند؛ اما با روی کار آمدن اقتصاد دانش بنیان حرکت دانشگاه‌ها به سمت نسل سوم آغاز شده است (۵) و نسل چهارم دانشگاه ها که اخیراً به ترمینولوژی و ادبیات نظام آموزش عالی اضافه شده است، چند ویژگی و مشخصه ی مهم مانند تحول‌گرا بودن، تعالی گرا بودن، قابلیت محور بودن و...دارد. یک دانشگاه نسل چهارمی، ماهیتی کار آفرین، فرصت ساز، خلاق و پیشرو دارد و در حل مشکلات اجتماعی نقش مؤثری ایفا می‌کند (۶). علی‌رغم وجود دانشگاه‌های متنوع در کشور هنوز دانشگاه‌های ایران نتوانسته اند مسئولیت خود را در رابطه با پرورش دانش‌آموختگان، متناسب با نیاز واقعی کشور را به سرانجام رسانند. اگر نسل اول دانشگاه‌ها را تعلیم آموزش، نسل دوم را دانشگاه پژوهش محور و نسل سوم را در کنار مأموریت‌های آموزش و پژوهش، کارآفرینی بدانیم، امروزه هنوز نتوانسته‌ایم دانشگاه‌های نسل سوم و به ویژه نسل چهارم را به طور کامل در کشور ایجاد کنیم. رابطه‌ی صنعت و دانشگاه در وضعیت خوبی نیست و دانشگاه‌ها در بسیاری از رشته‌ها تبدیل به کمپانی تولید مدرک شده‌اند، بسیاری از دانشگاه‌ها فقط ادعای فعالیت در مسیر کارآفرینی را دارند و غالباً به فکر پرورش دانش‌آموخته‌ای با مهارتی در عمل نیستند. منطق «نسل چهارم» دانشگاه ها از جنبه تأثیر بالقوه‌ای که می‌تواند در اقتصاد و جامعه‌ی محلی به وجود آورد، از

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

دانشگاه‌های «نسل سوم» گسترده‌تر است. دانشگاه‌های نسل سوم عموماً کارآفرین هستند؛ اما دانشگاه‌های نسل چهارم به طور فعال محیط زیست اقتصادی و اجتماعی خود را شکل می دهند و نقش دانشگاه در جامعه می‌تواند بر اساس خدماتی که از طریق آن به توسعه‌ی محلی و منطقه‌ای کمک می‌کند، ارزیابی شود(۷)؛ بنابراین هر چند دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی در کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران با مسائل و نارسائی‌های اداری و مدیریتی، تأمین منابع انسانی و مالی و نابرابری فرصت‌های آموزشی روبرو هستند؛ اما با توجه به نقش آن‌ها در توسعه‌ی کشور باید پویا و فعال باشند و در تشخیص نارسایی‌ها و زمینه‌های بهبود و تحکیم قوت‌ها برای رسیدن به جامعه دانایی محور گام بر دارند و این مستلزم توجه به ابعاد کمی و کیفی آموزش عالی و بهبود همزمان آن هاست. از این رو نظام آموزش عالی به عنوان پدیده‌ای هدفمند دارای دو بعد کمی و کیفی است که رشد متعادل و موزون آن‌ها مستلزم رشد و توسعه در هر دو بعد کمی و کیفی به موازات یکدیگر است. رشد و گسترش کمی آموزش عالی بدون توجه به کیفیت، مسائلی چون افت تحصیلی، اضافه‌ی عرضه‌ی نیروی انسانی متخصص و عدم ایجاد فرصت برای شکوفایی خلاقیت و در نهایت، اتلاف منابع مالی و انسانی را به وجود می‌آورد. کیفیت آموزشی و پژوهشی از جمله دغدغه هایی است که نظام های دانشگاهی برای دستیابی به آن تلاش می‌کنند؛ کوشش‌های بسیاری نیز در زمینه‌ی ارتقا مستمر کیفیت و دستیابی به هدف‌های نظام دانشگاهی در دو دهه‌ی اخیر در بسیاری از کشورها به‌عمل‌آمده است (۸). تضمین کیفیت به گونه‌ای از استراتژی ها اطلاق می شود که منجر به تولید کالایی منطبق با استانداردهای موجود شود و از طرفی توقع مصرف‌کنندگان خدمت را نیز برآورده سازد. باور دولت‌ها مبنی بر استفاده از فنّاوری تضمین کیفیت در ایجاد فرصت‌های بیشتر جهت ارتقای سلامت و افزایش رضایتمندی مشتریان، موجبات تولید تضمین کیفیت در بخش بهداشت و درمان شده است (۹). اهمیت کیفیت خدمات سلامتی، طراحی و اجرای تکنولوژی تضمین کیفیت را به عنوان بخش جدایی ناپذیر سلامت در هر کشور با در نظر گرفتن ارزش‌های مورد توجه ارائه دهندگان و مصرف‌کنندگان خدمت، مطرح ساخته است(۱۰). از این رو با توجه به نقش و اهمیت تضمین کیفیت و اینکه الگوی مناسبی برای این امر در آموزش عالی ایران مورد استفاده قرار نگرفته است، این پژوهش در صدد است تا با توجه به رویکرد دانشگاه‌های نسل چهار و تجربیات اساتید دانشگاه علوم پزشکی کردستان به طراحی الگو بپردازد؛ بنابراین طراحی یک الگوی تضمین کیفیت برای نظام آموزش عالی ایران مستلزم شناسایی مؤلفه‌ها و ابعاد مختلف منظومه‌ی تضمین کیفیت بر حسب تجارب جهانی و توسعه‌ی آن‌ها بر اساس شرایط کشور است. در این زمینه، یکی از راه‌های مؤثر تسهیم دیدگاه‌های کنشگران متعدد نظام آموزش عالی است که یکی از کلیدی‌ترین آن‌ها اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها هستند که به‌مثابه‌ی رهبران آن نظام موفقیت هر نوع الگوی تضمین کیفیت در گرو پذیرش، همکاری و همراهی آنان است.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر در چارچوب روش کیفی و با به کارگیری راهبرد نظریه داده بنیاد انجام شده است. جامعه آماری شامل اساتید دانشگاه علوم پزشکی کردستان است. در این پژوهش به منظور دسترسی به نمونه‌ای که اطلاعات غنی در مورد اهداف تحقیق دارند، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. داده های لازم از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۲ صاحب‌نظر جمع‌آوری شد و تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. داده‌ها در مصاحبه ۱۰ به اشباع نظری رسید؛ اما برای حصول اطمینان دو مصاحبه دیگری نیز انجام گرفت. مشخصات افراد مصاحبه شونده در جدول ۱ آمده است. سؤالات مصاحبه پس از بررسی مبانی نظری و پیشینه پژوهش بر اساس نظریه داده بنیاد طراحی شد و روایی آن توسط ۷ صاحب نظر بررسی گردید. مصاحبه های ضبط شده مکتوب

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

و بر اساس طرح نظام‌دار داده بنیاد کدگذاری شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار MAXQDA۲۰۲۰ و بر اساس طرح اشتراوس و کوربین انجام گرفت. در کدگذاری باز پس از پالایش ۴۲ صفحه مصاحبه، تعداد ۳۷۷ کد اولیه شناسایی شد و در ادامه کدهای مشابه در ۶۴ طبقه قرار گرفت و برای هر طبقه عنوانی انتخاب شد. مقوله های به دست آمده از کدگذاری باز با هم مقایسه، ترکیب و ادغام شدند و در ادامه، در کدگذاری محوری در قالب ۶۴ طبقه دسته‌بندی گردید و در نهایت، در کدگذاری گزینشی پس از مرور و بازاندیشی در کدگذاری باز و محوری، فرآیند ترکیب و بهبود مقوله‌ها صورت گرفت و دسته‌بندی مقوله‌ها تا رسیدن به یک نظام مقوله‌بندی مناسب ادامه یافت که در این بخش کدگذاری گزینشی در قالب ۱۵ مقوله اصلی صورت‌بندی گردید، سپس بر اساس مشابهت‌ها، مقوله‌های فرعی و اصلی استخراج و الگوی کلی ارائه شد.

به منظور اطمینان از اعتبار یافته‌ها پس از هماهنگی با اساتید راهنما و مشاور و استفاده از نظرات متخصصان و صاحب‌نظران، روایی سؤالات مورد تائید قرار گرفت. به منظور حصول اطمینان بیشتر از اعتبار داده‌ها، مقولات و شبکه روابط آن‌ها از معیارهای اعتبارسنجی کیفی سه‌سوسازی، قابلیت اطمینان در دادها، روایی محتوایی مقولات استنباط شده، تاییدپذیری، قابلیت انتقال استفاده شد. برای اطمینان از اعتبار داده‌ها و یافته‌های پژوهش، علاوه بر مطالعه مکرر، مقایسه داده‌ها، خلاصه‌سازی و دسته‌بندی اطلاعات بدون اعمال تغییرات در داده‌ها، فرآیند انجام پژوهش در اختیار اساتید راهنما و مشاور قرار گرفت تا اینکه محقق اطمینان کسب کند که توانسته است دیدگاه‌های آنان را درباره موضوع پژوهش تحت پوشش قرار دهد.

جدول۱.مشخصات افراد مصاحبه شونده

کد	سمت، مرتبه علمی و تحصیلات	کد	سمت، مرتبه علمی و تحصیلات
A	استادیار ژنتیک پزشکی/ph.D	G	دانشیار آموزش پزشکی/ph.D
B	استاد اپیدمیولوژی/ph.D	H	دانشیار آموزش بهداشت و ارتقا سلامت/ph.D
C	استادیار مدیریت خدمات بهداشتی درمانی/ph.D	I	دانشیار آموزش بهداشت و ارتقا سلامت/ph.D
D	استادیار سیاست‌گذاری/ph.D	J	استادیار مدیریت خدمات بهداشتی درمانی/ph.D
E	دانشیار آموزش بهداشت و ارتقا سلامت/ph.D	K	استاد آموزش بهداشت و ارتقا سلامت/ph.D
F	استادیار سیاست‌گذاری سلامت/ph.D	L	استادیار فلسفه/ph.D

یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش حاصل تحلیل داده‌هایی است که تولید آن‌ها به طور اصلی از مصاحبه‌های مرتبط با پژوهش بوده است.

برای دستیابی به نظریه برآمده از بافت و زمینه واقعی و پاسخگویی به سؤالات پژوهش و به منظور احصای مؤلفه‌ها و ابعاد تضمین کیفیت در دانشگاه‌های نسل چهارم از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران این حوزه از طرح اشتراوس و کوربین استفاده شد که ضمن بیان نتایج، عناصر مدل بر اساس نظریه داده‌بنیاد به همراه الگوی تجسمی آن تشریح می‌گردد. سال اول: پدیده محوری الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه‌های نسل چهار اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان کدامند؟ پدیده اصلی فرآیند مورد مطالعه در این پژوهش دارای یک مقوله اصلی به نام «تولید دانش خلاق و مسئله‌گشا» است که خلاصه کدهای باز و مفاهیم مربوطه به آن در جدول ۲ آمده است

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

.جدول ۲. مقوله‌های به دست آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی پدیده محوری

کدهای گزینشی	کدهای محوری
دانش آفرینی	توسعه دانش حرفه ای، توسعه کارآفرینی و نوآور بودن در علم و دانش، تأکید بر آموزش‌های خلاق و اثربخش، دانش‌آفرینی مناسب و متنوع
خلاق نگری متعالی	توسعه و متعالی جامعه، کنشگر و پاسخگو بودن، بالندگی سازمانی-حرفه‌ای، دانشگاه پیشرفت‌گرا و مسئله گشا، خلاقیت و داشتن برنامه‌ریزی راهبردی کارا

سال دوم: شرایط علی الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه‌های نسل چهار اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان کدامند؟ عوامل علی در این پژوهش بیانگر سه مقوله (مسئولیت‌گرایی و تعامل، تحول‌آفرینی و پویایی، ساختار حرفه‌ای و تسهیل‌گرا) است که خلاصه کدهای باز، مفاهیم و مقولات مربوط به آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. مقوله‌های به دست آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی پدیده علی در مقوله اصلی

کدهای گزینشی	کدهای محوری
تحول گرایی و تحول‌آفرین	مأموریت‌های متعالی دانشگاهی، دانشگاه مسئولیت گرا و تحول‌خواه تحول‌آفرینی و پویایی محیط دانشگاهی
تعامل، سازنده گرایی و انطباق‌پذیری	وجود کارکنان ماهر و توانمند ساز، تعامل سازنده و اثربخش بین دانشگاه و اجتماع، ساختار تسهیل گر و هدایت گر، سازگاری خلاق و راهبردی با محیط و تحولات روز

سال سوم: شرایط زمینه‌ای الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه‌های نسل چهار اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان کدامند؟ شرایط زمینه‌ای در این پژوهش شامل چهارمولفه «فرهنگ رشدگرا، ساختار هوشمند و سازگار شونده، نوآوری و انعطاف در شیوه حکمرانی و بهسازی منابع انسانی» است که خلاصه کدهای باز، مفاهیم و مقولات مربوط به آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. مقوله‌های به دست آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی شرایط زمینه‌ای

کدهای گزینشی	کدهای محوری
ساختارهای پویا و شتاب دهنده، هوشمند	ساختار رشد دهنده، ساختار هدایتگر و توسعه دهنده، ساختار هوشمند و سازگار شونده فعال، فرهنگ نوگرا، تغییر و نوآوری در شیوه حکمرانی و ساختار تصمیم‌گیری
ساختار رشد دهنده و نوآفرین	چشم اندازها و برنامه‌های توسعه استراتژیکی، توجه همه جانبه به رشد و بالندگی، رشد و بالندگی سازمانی کارکنان، تعامل راهبردی و حرفه ای با نخبگان
تعالی گرایی و مسئله گشا	بازسازی و تقویت زیرساخت‌های توسعه دانشگاهی، تعاملات سازنده دانشگاه و جامعه در جهت رشد دانش و بینش، تأکید بر پژوهش‌های مولد

۴) شرایط مداخله‌گر الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه‌های نسل چهار اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان کدامند؟ در این پژوهش دو مقوله « استقلال آکادمیسمی، عدم ساختار روشن و شفاف» به عنوان شرایط مداخله‌گر به همراه کدهای باز، مفاهیم و مقولات مربوط به آن در جدول ۵ آمده است.

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

جدول ۵. مقوله‌های به دست آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی شرایط مداخله‌گر

کدهای گزینشی	کدهای محوری
مدیریت خودگردان در ساختار و تولید اندیشه	خودگردانی در طراحی اهداف مأموریت‌ها و ساختارها، تغییر و تحول در فرایندها و رهبری دانشگاهی، استقلال اکادمیکی، کارآفرینی و متعالی سازی
عوامل مشکل زا و تهدیدگرا	محدودیت‌ها و تنگناها، عدم ساختار روشن و صریح، عدم توجه به ساختار و آزادی دانشگاه

سال پنجم: راهبردهای الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه های نسل چهار اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان کدامند؟ راهبردها و اقدامات ویژه در رابطه با پدیده اصلی در این پژوهش شامل چهار مقوله دانش حرفه‌ای و به‌روز، برنامه آموزشی و درسی خلاق و جهت دهنده، توسعه مهارت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای، پیشرفت مدیریت مبتنی بر کیفیت می‌باشند که به همراه کدهای باز، مفاهیم و مقولات مربوط به آن در جدول ۶ آمده است

.جدول ۶. مقوله‌های به دست آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی تعاملات و راهبردهای کنش

کدهای گزینشی	کدهای محوری
پیشرفت گرایی، متعالی سازی	توسعه توانایی‌های مدیریتی، توسعه شایستگی‌های و مهارت‌های پژوهشی، توسعه مهارت‌های فرصت‌آفرین، توسعه مدیریت مبتنی بر کیفیت، توسعه مهارت‌های حرفه‌ای
مهارت خلق راهبردهای نوین	پویایی محیط دانشگاهی، توسعه تفکر راهبردی در محیط دانشگاهی، کارآمد بودن، انعطاف پذیری نوآورانه در ساختار دانشگاهی، شناسایی تهدیدها و نقاط ضعف و قوت
برنامه درسی پویا و توسعه دهنده	برنامه درسی جهت دهنده، برنامه درسی پویا، برنامه ریزی خلاق و کارساز، توسعه شیوه‌های ارزشیابی خلاق و هدفمند
پیشرفت نگرش و دانش حرفه‌ای	رشد و بالندگی اساتید، تعهد سازمانی، توجه و توسعه فراشناخت، توسعه و تسهیم دانش حرفه‌ای، بهره‌مندی از دانش تخصصی و حرفه‌ای

سوال ششم: پیامدهای الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه‌های نسل چهار اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان کدامند؟ در این پژوهش نتایج و پیامدهای مربوط به پدیده مورد مطالعه شامل چهارمقوله «توسعه زیرساخت‌های پایداری، توسعه فرهنگی، توسعه اقتصادی و توسعه ارتقای کیفیت زندگی» هست که به همراه کدهای باز، مفاهیم و مقولات مربوط به آن در جدول ۷ نشان داده شده است.

جدول ۷. مقوله‌های به دست آمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی نتایج و پیامدها

کدهای گزینشی	کدهای محوری
توسعه اقتصادی مولد و پایدار	ایجاد و توسعه زیرساخت‌های پایداری، توسعه شاخص های ارتقا کیفیت زندگی جامعه، توسعه کارآفرینی و ارزش‌آفرینی اقتصادی و اجتماعی، بهبود و توسعه شاخص های کمی و کیفی، ایجاد و گسترش مولد و پایدار، توسعه دانش اقتصادی و اجتماعی منطقه‌ای
توسعه فرهنگی و اجتماعی	مشارکت در تمدن سازی و تعهد مدنی، پیشرفت‌گرایی اجتماعی، امیدآفرین، توسعه فرهنگ پاسخگویی اجتماعی

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

بحث

این پژوهش با هدف طراحی الگوی تضمین کیفیت بر اساس دانشگاه‌های نسل چهارم در دانشگاه علوم پزشکی کردستان انجام شد. این الگو می‌تواند در جهت کیفیت و توسعه فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی، سیستم مدیریت و رهبری، توسعه ابعاد سیاسی، اجتماعی و محیطی، کارآفرینی دانشگاهی، افزایش نقش اقتصادی آموزش عالی مناسب باشد. با تحولات و پیشرفت‌های جامعه جهانی در حوزه‌های مختلف، بی‌شک چشم‌انداز جامعه مدنی پویا و خلاق و افق‌های دید آن‌ها به مأموریت‌های دانشگاهی تغییر پیدا کرده و تقاضاهای نوپدیدی را پیش‌روی دانشگاهها قرار داده است؛ تقاضاهایی که زمینه‌ساز تحول‌آفرینی در مأموریت‌های دانشگاه‌ها خواهد شد. مأموریت‌های نوینی که رشددهنده و توسعه دهنده است و دانشگاه‌ها را به دانشگاه‌های هوشمند و چندساعتی تبدیل می‌کند .یافته‌های این پژوهش به تضمین کیفیت دانشگاه‌ها بر اساس دانشگاه‌های نسل چهارم اشاره داشت که پس از بررسی تحلیل مصاحبه‌ها پدیده‌های اصلی، عوامل علی، راهبردها و پیامدهای تضمین کیفیت در دانشگاه‌های نسل چهارم از آن‌ها استخراج شد. مؤلفه اول که پدیده اصلی تضمین کیفیت هست، «تولید دانش خلاق و مسئله گشا» است. مو لف‌های که در کیفیت و تعالی بخشی دانشگاه اهمیت و اعتبار زیادی دارد. یافته‌های این پژوهش با صادقی و همکاران(۱۳۹۸)(۱۱)، گلپایگانی و همکاران(۱۳۹۹)(۱۲)، قوش و همکاران(۲۰۲۰)(۱۳) همخوانی دارد. در این پژوهش سه مؤلفه تأثیرگذار، مسئولیت‌گرایی و تعامل، تحول‌آفرینی و پویایی، ساختار حرفه‌ای و تسهیل‌گرا به عنوان شرایط علی الگوی تضمین کیفیت دانشگاه‌های نسل چهارم شناسایی شدند. این مؤلفه‌ها باعث می‌شود که دانشگاه‌ها باید در برخورد با مسائل روز منعطف باشند، در برابر تغییرات پیچیده خودشان را آماده کنند. یافته‌های این پژوهش با تحقیقات طالبی پنبه و همکاران(۱۴۰۰)(۱۴)، نجاتی و دیگران(۲۰۱۱)(۱۵)، احمدیان چاشمی و همکاران(۱۳۹۹)(۱۶) همخوانی دارد. مؤلفه بعدی که شرایط زمینه‌ای کیفیت دانشگاه نسل چهارم را تضمین می‌کند «فرهنگ رشدگرا، ساختار هوشمند و سازگار شونده، نوآوری و انعطاف در شیوه حکمرانی و بهسازی منابع انسانی» هست. مو لف‌های که فرهنگ رشد گرا و محیطی پویا و سازگار شونده را برای دانشگاه نسل چهارم جهت بالا بردن کیفیت و اعتبار دانشگاه ترسیم می‌کند. یافته‌های این تحقیق با پژوهش‌های شاه‌حسینی(۲۰۱۵)(۱۷)، یمنی دوزی سرخابی(۲۰۲۰)(۱۸)، مطالعات رئیسون و همکاران(۱۳۹۷)(۱۹)، مصطفایی و همکاران(۱۳۹۸)(۲۰) تطبیق و همسو است. مؤلفه تأثیرگذار دیگری که از این پژوهش حاصل شد و نقشی تأثیرگذار به عنوان تقویت‌کننده و یا تضعیف‌کننده بر تضمین کیفیت دارند، «استقلال آکادمیسمی ، عدم ساختار روشن و شفاف» است؛ که به عنوان مؤلفه‌های مداخله‌ای از آن‌ها یاد می‌شود. یکی از پیش‌شرط‌های تحول دانشگاهی و تضمین کیفیت دانشگاه نسل چهارم وجود استقلال آکادمیسمی هست. یافته‌های پژوهش این مؤلفه با تحقیقات ندوشن و خلیلی(۱۳۹۷)(۲۱)، پورجاوید و همکاران(۱۳۹۹)(۲۲)، مجتبی‌زاده و همکاران(۱۳۹۷)(۲۳) همسو است. راهبردهای الگوی تضمین کیفیت بر اساس رویکرد دانشگاه‌های نسل چهار اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان شامل چهار مقوله دانش حرفه‌ای و به‌روز، برنامه آموزشی و درسی خلاق و جهت دهنده، توسعه مهارت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای، پیشرفت مدیریت مبتنی بر کیفیت می‌باشند. می‌یر و همکاران(۲۰۱۸)(۲۴)، بنورس و فی تجار(۲۰۱۹)(۲۵)، برادران حقیر و همکاران(۱۳۹۸)(۲۶) در ارتباط با این مؤلفه‌ها اشاره داشته‌اند. در این پژوهش نتایج و پیامدهای مربوط به پدیده مورد مطالعه شامل چهارمقوله «توسعه زیرساخت‌های پایداری، توسعه فرهنگی، توسعه اقتصادی و توسعه ارتقای کیفیت زندگی» است؛ که همه این مؤلفه‌ها می‌توانند در ارتقا و اعتبار دانشگاه نسل چهارم نقش فراوانی ایفا نمایند. وجود الگوهای راهبردی جامع برای پیشبرد

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

توسعه متوازن برنامه‌های نظام آموزش عالی همراه با حفظ و نگهداشت ارزش‌های انسانی از دیگر عوامل تأثیرگذار در کیفیت دانشگاهی است. می‌یر و همکاران(۲۰۱۸)(۲۷) در پژوهش خود به تأثیر دانشگاه‌های پیشرو از طریق ایجاد فرصت یادگیری مادام‌العمر بر توانمندسازی افراد، ایجاد اعتماد به نفس، تقویت هویت و آمادگی فرهنگی، بهبود چشم‌انداز کار و ثبات شغلی در ارتقای کیفیت زندگی افراد اشاره کرده‌اند. بهشتی‌راد و همکاران(۱۳۹۷)(۲۸)، در این زمینه پژوهش‌هایی را انجام داده‌اند و با یافته‌های این پژوهش همخوانی دارد.

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش و الگوی تدوین شده، فراهم کردن شرایط تضمین کیفیت و حرکت به سمت آن برای دانشگاه‌های علوم پزشکی لازم و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ بنابراین سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان متولی این دانشگاه‌ها باید سیاست‌ها و تصمیم‌گیری‌هایشان را در راستای یک ساختار حرفه‌ای و تسهیل گرا، منطبق با شرایط روز، فراهم نمایند و همچنین توسعه زیرساخت‌های پایداری، فرهنگی و اقتصادی را در سرلوحه برنامه‌هایشان قرار دهند و در طراحی مدل‌های ساختاری، طراحی مأموریت‌های دانشگاهی و تأمین منابع مالی از استقلال و آزادی کافی برخوردار باشند و با در نظر گرفتن عوامل مؤثر در سیستم تضمین کیفیت و اصلاح زیرساخت‌های قانونی و اجرایی اقدامات مهم و تأثیرگذاری انجام گیرد.

تشکر و قدردانی

این پژوهش در دانشگاه ارومیه بررسی و با شناسه اخلاق IR.URMIA.REC.1402.013 مصوب گردید. نسخه آنلاین مصوبه در آدرس زیر موجود و در معرض دید عموم است:
https://ethics.research.ac.ir/IR.URMIA.REC.1402.013 بدین‌وسیله از تمامی کسانی که در فرآیند انجام پژوهش نقش مؤثری داشتند تقدیر و تشکر می‌شود. همچنین لازم به ذکر است که هیچ‌کدام از نویسندگان این مطالعه، افراد و یا دستگاه‌ها تعارض منافعی برای انتشار این مقاله ندارند و با توجه به اینکه مقاله مستخرج از رساله است منبع تأمین مالی آن دانشگاه ارومیه است.

منابع

1.Enayati T, Niaz azari K, Alipour A. (2013) Explanation of the key factors of establishing knowledge management in maritime educational organizations, Strategic Knowledge Interdisciplinary Studies Quarterly, Number 18, National Defense University.[Persian].
2. Michel M, Anthony S. (2007) External quality assurance in higher education. Translation: Reza Mohammadi (2008). Tehran: Publications of the country's education assessment organization
3. VlasceanuV.l, Grunberg L, parlea D. (2007) Quality Assurance and Accreditation:A Glossary of Basic Terms and Definitions(second edition)**;** Bucharest: UNESCO – CEPES.
4.Lamicq H, Jensen T. (2001) ; Towards Accreditation Schemes for Higher Education in European.Final Project Repor.
5. Mahdi R, Shafii M. (2018) The Role of Creating and Capacity Building for Fourth Generation Universities for Local Development and regional , *Journal of Industry and University,* vol.10, no.35, 1 -22[Persian]
6. Abili Kh, Narenji Thani F, Mostafavi Z. (2017) Evaluation of university readiness for the establishment of pure higher education (case study: University of Tehran), Industrial Management Vision Quarterly, Year 8, Number 1, pp. 114-95.[Persian].
7. Lukovics M, Zuti B. (2018) Fourth Generation Universities and Regional Development - Presentation Slides. *University of Szeged, Doctoral School of Economics,* Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=3117263 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3117263.
8. Qoli Ghorchian N, (1993) an analysis of the quality cube in the higher education system, Research and Planning Quarterly in Higher Education, No. 7 and 8.[Persian].

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

9.Tayibi, Seyyed Jamaluddin et al.(2013) Comprehensive quality management in the health care system, first edition, Tehran: Jahan Computer Electronic Publishing and Information, 57-55.[Persian].
10. Amirzadeh, Hossein (1379) Manuscript of quality systems, Hoyle, David. Second edition, Tehran: Rasa Cultural Services Institute, 81-89.[Persian].
11. Sadeghi M, Niaz Azari K, Taqvai Yazdi M. (2018) Examining the dimensions of the virtual approach in the direction of the development of the fourth generation university, Journal of Information and Communication Technology in Educational Sciences, 9th year, 4th issue, pp. 25-41. [Persian].
12. Golpayegani N, Jamani F, Yousefi Saeedabadi R. (2019) Presenting a model based on the impact of mentoring on responsive education in universities of macro-medical sciences in region one with the approach of fourth generation universities, Hub and Tazkieh Scientific Research Quarterly, Volume 29, Number 2, pp. 117-127. [Persian].
13. Ghosh R, Hutchins HM, Rose KJ, Manongsong AM. (2020) Exploring the lived experiences of mutuality in diverse formal faculty mentoring partnerships through the lens of mentoring schemas. HumanResource Development Quarterly. Feb 11. [Persian].
14.Talbi Pahn Ch, Qasim A, Zulfiqari R, Parsa Moin K. (2021) Evaluation of the social responsibility components of Islamic Azad University of Mazandaran, Quarterly Journal of the Center for Studies and Development of Medical Sciences Education, Year 12, Number 2. [Persian].
15. Nejati, M., Shafaei, A., Salamzadeh, Y., & Daraei, M. (۲۰۱۱). Corporate social responsibility and universities: A study of top ۱۰world universities' website. African Journal of Business Management, ٥(٢), ٤٤٠-٤٤٧.
16. Ahmadian Chashmi M, Niazaziri K, Salehi M. (2019) Designing the model of the role of the fourth generation university in order to improve the quality of education and research in higher education, Jundishapor Education Development Journal, Quarterly Journal of the Center for Studies and Development of Medical Sciences Education, Year 11, Number 4. [Persian].
17. Vafai Z, Fayazi M, Shah Hosseini MA (2020) Understanding the quality of the interaction of complexity leadership structures and social organization from a perspective based on complex sciences, Public Management Research, 13th year, 47th issue, pp. 334-307.
18. Yamunidozi-Sarkhabi M. (2020) A reflection on the concept of adaptive university, Iranian Higher Education Scientific Research Quarterly, 10th year, 4th issue.
19. Raisoun M, Abbaspour A, Rahimian H, Khorsandi Tasko A, Barzovian Shirvan S. (2017). Analyzing the components of the organizational structure of universities of medical sciences in the transition to the third generation, scientific journal of Birjand University of Medical Sciences, 25, 1-15. [Persian].
20. Mustafaei SM, Melkian F, Kaviani E, Karamafrouz MJ. (2018). Designing the entrepreneurial university model based on data base theory (case study: units of the Islamic Azad University of West Iran). Management and Planning in Iran's Educational Systems, 12(2), 41-74. [Persian].
21.Ghiashi Nadushan S, Khalili I. (2017). The role and position of the government in the independence of the university. Government Studies, 2(2), 183-232. Doi: 10.22054/tssq.2018.9078. [Persian].
22. Pourjavid S, Khosravipour B, Alibeigi A. (2019). The components of the institutionalization of the fourth generation of universities in Iran's higher agricultural education, Scientific Research Quarterly of Agricultural Education Management, No. 55. [Persian].
23. Mojtabizadeh M, Abbaspour A, Maleki H, Farastkhah M. (2017). Validation model and quality assurance of Iran's higher education system from experts' point of view, Educational Systems Research Quarterly, No. 42. [Persian].
24. Meyer j, pillei M, zimmermann F, stoglehner G. (2018) Customized education as a framework for strengthening collaboration between higher education institutions and regional actors in sustainable development – lessons from Albania and Kosovo. Sustainability, 10(11), 3941. Doi: 10.3390/su10113941.
25. Benneworth P, fitjar R.D. (2019). Contextualizing the role of universities to regional development: introduction to the special issue. Regional studies, regional science, 6(1), 331-338. Doi: 10.1080/21681376.2019.1601593.

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]

26. Baradaran M, Noorshahi N, Roshan A. (2018) Conceptualization of university social responsibility in Iran. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education, 25(3), 1-26. [Persian].
27. Roşca I.G, Păunescu C. (2010). Shaping the future of higher education in Romania: challenges and driving factors. *Management & Marketing*, *5* (1), 57-70.
28. Beheshtirad R, Ardalan M, requester M. (2017). Identifying the shaping factors of guaranteeing the quality of higher education in Iran (a phenomenological study), Educational Measurement and Evaluation Quarterly, 8th year, No. 23, pp. 153-199. [Persian].

[Downloaded from sjku.muk.ac.ir on 2026-09-15]

[DOI: 10.61186/sjku.29.3.12]